

Veckans växt v. 50 2008

Liljekonvalj (*Convallaria majalis*)

Liljekonvaljen, *Convallaria majalis*, som av de gamla botanisterna kallades "Lilium convallium", däldernas lilja, är väl känd och mycket omtyckt för sina rent vita, skira och väldoftande blommor.

C. F. Nyman skriver i "Svenska växters Naturhistoria" från 1868: *Bland allmogen heter den vanligast Majliljor eller Majblomster; bladen kallas (helst i Götarike) Bockblad, eller för deras glänsande undersida Glise(Glans)blad. Kovalje (Dalarne) och Lillkunningval, Kungvallar (Gotland) m.m. äro tydligen förvriddingar af Konvalje och Liljekonvalje; Lille Kong Valle (Vestergötl.) är en "personifiering".*

Hela växten är giftig och farligheten känd sedan långt tillbaka. I folkmedicinen har liljekonvaljen sparsamt använts bl.a. som hjärtmedicin. Den minst farliga medicinen var ett nyspulver som gjordes av torkade blommor och användes mot snuva och fluss. Konvaljevin tillverkades också, ett brännvin så beskt att man behövde tillsätta ytterligare kryddor.

I mitten på 1700-talet väckte konvaljen behag med sin ljuvliga doft och vackra blomma. Storblommiga liljekonvaljer med höga stänglar och med olika blomningstid selekterades så småningom fram med tonvikt på att de skulle vara särskilt lämpade för drivning. Avvikande varieteter som 'Flore Pleno' och 'Rosea' med fyllda resp. rosa blommor och 'Variegata' (introducerad redan 1576) och 'Albostrata' (1865) med variegerade blad ansågs intressanta men inte lika vackra som den vita liljekonvaljen.

När en konvaljodling ska anläggas är idealet en genomsläpplig (men inte för torr) lättbrukad sandjord som är näringsrik och fri från fleråriga ogräs. Konvaljegroddar (eller spiror) från en sandig jord blommar tidigare än de som har växt i en lerig jord. Tre år bör konvaljerna stå på samma plats. Upptagningen görs i september när bladen vissnat ner. Blombara treåriga groddar (rundade med lila anstrykning, här krävs ett vant öga!) sorteras från de ett- och två år gamla blivande utplanteringsgroddarna. De blombara buntas om 25 st groddar per bunt och jordslås på frostfritt ställe. Groddarna måste stå lodrätt annars blir de krökta och svårdrivna. De under hösten upptagna groddarna väcks från slutet av november till mitten av januari ur vintervilan genom varmvattenbehandling.

Från senare delen av 1800-talet fram till strax före andra världskriget var tyska konvaljegroddar en av de mest efterfrågade exportartiklarna inom trädgårdsbranschen. I området runt

Hamburg odlades konvaljer i mycket stor omfattning och buntarna med blombara konvaljspiror förvarades i kylhus. Av en tillfällighet upptäcktes en höst i början på 1880-talet en kvarglömd låda med groddar som villigt lät sig drivas i blom. "Iskonvaljerna" gjorde det nu möjligt att leverera året runt.

Det fanns de som förfasade sig över manipuleringen med vintervilan. I boken "Vårblommor" skriver Axel Holzhausen: *Tagna ur sitt isfängelse och insatta i värme och fuktig luft börja dessa stackare genast att växa och skynda sig att blomma, yrvakna och förstörda efter en alltför lång konstgjord sömn. De första, bländande vita liljekonvaljerna, vilka med besvär och möda frambringas till juletid, sedan den dystra hösten är över och man skådar fram mot ett nytt år, ha nu ej längre samma värde som förr.*

I Svenssons Frökatalog för hösten 1905 kunde man beställa såväl svenska, danska som tyska drivgroddar för 35 kr, 32 resp. 28 kr per 1000 st, för isbehandlade groddar fick man betala 35 kr. 10 000 planteringsgroddar kostade 28 kr.

Kanske är ändå liljekonvaljen mest känd som luktblomster? Människor har fascinerats av dess doft i flera århundraden. Den första kända parfymen med liljekonvaljnot skapades runt 1765 i London. Doften var emellertid svårfångad och därmed dyr. När liljekonvaljeolja 1908 kunde framställas syntetiskt tog framställningen av många parfymers doft med liljekonvaljdoft fart. Exempel på välkända parfymers doft där doften ingår är "Diorissimo" och "Chanel No. 5".

Text & foto: Anita Ireholm